

„Adományunk által jutalmaztatunk”... Assisi Szent Ferenc egyik verses imájának szavai jutottak eszembe a napokban, amikor előszót írtam a csuvas költészet általam összeállított antológiájának olasz nyelvű kiadásához.

Sok magyar költőt fordítottam, és ez csekély *adomány* volt részemről, ám felmérhetetlenül nagy *jutalom*, melyet a nagy magyar költészet értékeiből áradó fény és öröm adott nekem.

Gennadij Ajgi

Kitekintés

„Adományunk által jutalmaztatunk”

Egymás után voltam „aranyista”, „petőfista” és „adysta”; ezek a vonzalmaim harmonikus hármasegységet alkottak bennem, s ez életem, munkásságom alapjává vált. Most csak utalok erre a „hármasegységre”; ha részletesen akarnék szólni arról, hogyan *éltem át* a magyar költészetet, vallomásomból egész könyv kerekedne... Különösen, mert ugyanígy éltem át Zrínyi Miklós, Vörösmarty, Juhász Gyula és József Attila sorsát is (aki „természetét” és sorsát tekintve olyannyira rokon a zseniális csuvas költővel, Mihail Szeszpellel, aki 1922-ben, huszonnégy évesen ért tragikus véget).

Hasonló példák sorát tudnám felidézni: amikor megszerettem Arany János műveit, *magát Aranyt*, megkértem budapesti barátaimat, hogy sürgősen küldjék el a fényképét; amikor megkaptam a képet, mintha gyermekkorom és ifjúságom *családi körébe* kerültem volna vissza: Arany arca (mintha ilyenek is képzeltem volna) a legnagyobb csuvas költő, az általam szentként tisztelt Vaszej Mittáéra (1908–1957) emlékeztetett, ő volt ugyanolyan bölcs és türelmes az életben és a költészetben, mint a *Toldi* nagy alkotója.

Megtudtam, hogy Nagy László, kis idővel a halála előtt, személyes meghívást küldött nekem (nem jutott el hozzám), hogy legyek a vendége Magyarországon. Az ő halálát, ahogy később Pilinszky Jánosét, mélyen személyes veszteségként fogadtam – megszakadt, alig hogy megkezdődött, szavakban és szavak nélkül folytatott „párbeszédünk”, amely Pierre Emmanuel és ama magyar barátom részvételével kezdődött, akinek neve fellelhető ezekben az írásokban, és aki egész életemre szólóan az egyik legdrágább ember lett számomra.

Ha azt mondom: „megszerettem a népeteket”, ugyanaz, mintha azt mondanám: „megszerettem az apádat, az anyádat”. Kicsit másképpen fejezem ki magamat. A magyar költészetnek köszönhetően életemet, munkásságomat az a szilárd-megingathatatlan meggyőződés hatotta át, melyet a mai magyarok *elődeiről-ősapáiról* alkotott fogalomnak neveznék – azokról az ősokról, akiknek a túrni tudás, munka és bölcsesség örök fényétől sugárzó, egyetlen-közös „csontváza” oly *eredetien és szétszórhatatlanul* épült be a közös szellemi világba, amelyben támaszra lelek, hogy ama nép elődeire emlékezzem, amelyhez magam is tartozom.

Ha kimondom e szót: „csontváz” – nem feledkezhetem meg egy másikról sem: volt egy különösen nehéz esztendő az életemben, amikor a lelkifájdalmat olyannak éreztem, mintha a *csontom* fájna; erre az Ady Endréről való hosszas töprengés után döbbsentem rá... – kibírtam ezt a nagyon nehéz időszakot, s ezt Endre bátyámnak köszönhetem (csuvasul ez így hangzik: „Endri-tede”).

E versválogatásban, sapkám a bal hónom alatt tartva, meghajlok az olvasók előtt, ahogyan ezt cselekedték valaha régen az én bolgár-csuvas elődeim-ősapáim, akik a legősibb időkben a magyarok szomszédai-*puszki*ljai voltak.

Moszkva, 1983. november 15.

DAL-ELŐHANG

(*Változat egy csuvas népdal témájára*)

„...csak tiszta forrásból”
Bartók Béla: *Cantata profana*

rétet jártam én de boglyát
egyet se láttam
falunkba tértem én de ott
egy árva lelket
sem találtam

leányok ültek
a keskeny tiszta ablakok mögött
horgolva csipkét
nagy kerek szeműt

az ablakon benéztem s láttam én
a kedvesem hogy kéretik
fehér ruhát adtak reá
kezébe csanakot kapott

s asztal előtt áll a lányka

– sírtam hajladozva
ablakod előtt
s te néma voltál –
mint gyertyaszál a templomi
ablakmagasban

„látlak”-ot nem szóltam én
nem szóltam „isten véled”-et
rokontalanul „nép-telen” – értettem ezt
sokáig aztán

„valami volt”-ot tudtam én

s fejem nem emlékezik arra
hogy sírtam arcomat
kezembe rejtve

MICSODA SZÁRNYASOLTÁR FÉNYESSÉGE

(Három ajánlás a magyar versek könyvébe)

1. ÉLESZY MAGDÁNAK

Vedd jelképmek a jeltelen perct..."
É. M.

ember-gyertyák az éjhomályban
egymás szólongatása – reszketés pislákolás:
hol vagytok? látszotatatok valaha? és mások? és a többiek?
(nem tudtam én hogy szóvalan fohászként
e gyászos surrogásban ott van: a lélek)
Föld vigíliája – olyan ez ó olyan
(fejüket
a tenyerükbe rejtve)
barátom
Vecsernyéje a Földnek

2. TABAJDI CSABÁNAK

*„A gyermek... a bilincsbe vert ember,
az igazán igaz isten!”*
A. E.

a bölcsesség pedig – a gyermek:
mintha az isteni – számunkra – átváltozna
gyermekivé – hogy válják:
gyermekké – bölcsességgé

3. VÁLASZ – PILINSZKY JÁNOSNAK

*„S a hó, a téli hó? Talán
száműzött tenger, Isten hallgatása.”*
P. J.

legalább a Hallgatás
midőn az Ország nem Ige
(s a hit... szél... nélkülünk)
meghagyni legalább
hóviharokban-mint-lényegnélküliségben
ha mást nem a hitet (a nélkülünk-szelet)
abban a Hallgatásban miként az Igében

1978

Álltam a csupasz asztal előtt, melyen ő feküdt.

Üres faház – akár valamiféle üres-közönyös, nyitott dobozú világóra –, mintha nyikorogva járt is volna.

Még – anyám volt (furcsa – tudom, de nem emlékszem rá).

Azt akartam, még nagyobb legyen az üresség – döngetni akartam – valamennyi csupasz falat – körbejárva sokáig – kalapáccsal vagy szekercével, de – egyedül.

Ő ott feküdt – elnyúlva, hatalmasan, „természetesen” – a csend és kacatai: holtan-lekonyult rongy-zászlók! végtelenségében – „óvatosan” – az asztal peremén.

És a lábai – a lyukas gyapjú: a harisnya. Akárha – magától mászott volna fel, a kertből – fehérén-izzó délibábból! – jövet – mintha – már akkor is halott lett volna.

Jól belakva, elmélkedem – most, 1979-ben – képes vagyok.

Amikor az éhező állandóan éhes, egy, két, három évig és tovább is, nem is tudja, hogy enni akar, úgy éli át – állandóan – tulajdon „állapotát” – mint egy öröklétet! – de eltelik egy, két, három év, és egyszerre lehetőséget kap, hogy *megértse*, hogy – enni akar.

S íme, egyszer, ama két, ama három év egyik nyarán, nékem is volt egy ilyen lehetőségem – fényes lehetőség (az volt).

Odaléptem hozzá, lába már nem takarta arcát.

Az arca, hatalmas-duzzadt, valaha munkától-pirosuló, pejlóként-pirosuló, ugyanolyan hatalmas-duzzadt maradt, de fénylett... – frissen, csalogatóan... – kikeményítve. És, végül is, egy krumplira hasonlított – sérülések, csírák nélkülire – melyet épp az imént bontottak ki héjából – frissen fénylő, kicsit kihűlt krumplira. (*Sohasem felejttem el, mintha tegnap láttam volna* – igen, ez a legpontosabb kifejezés.)

S én ekkor *hihetetlen éhséget éreztem*.

Megfogni, komótosan megsózni. Ezt a krumpliszerű, gyomornak-gyönyörűségest (ó, ebből még „költészet” lesz, azt csinállok). Ezt – megsózni és enni, *ezt*, éppen *ezt*. *Enni*.

CSONTVÁRY

szemöldök – mint egy ösvény szelete
és tőr-tükör: tükrözni a
koldus testvér
sityakját –

kúnhalom: zokogások temetője!...
istenem! minden – magasba tör! –

földcsuszamlásaiban
az agynak (s mily távolian)
sziklák-meg-rózsák – szinte széthasadva
a sóvárgásban – régtől fogva legmagányosabban –
akár enleke: a hegyek után! –

ultramarinban és aranyban
fehérség-feneketlenségben égve:

fényfalként végtelen időktől
fogva a hegyeket a magasba emelve
a homlok fájdalmából – mint a lélek árkusából! –

lejtők lecsupáltak
ilyenek a
hegyek –
vérvörös és opál
és jácint-szomorúságú szemek
foltjaiban-és-örvényeiben! –

papírlap-ingás: fény – hágó felé szökő:

a látó üregekben
(álomelőttivel
teltekben
egykoron)! –

s – egy fordulat: a robbanásukban nehogy (ó, Istenem)
jelen legyen az Első fehér:

hogy – végigfestesse
a dolgok
fennmaradásának e csöppnyi
dózisait –

(hogy – talpra állíthassa őket!) –

hogy – mielőtt szem rátalálna... – (bombatölcsér
legyen mind – az agyvelőig égve:

rozsdájuk elpergetve!... – immár lemeztelenítve:

sziklákat-és-rózsákat-és-agyat...)

1982

ERRŐL

Pilinszky Jánosnak

Ez
nem Vita.
Ha mégis annak nevezem,
akkor is – csupán rámutatás:
„Íme – a tökéletesség”.
(Az Utalás Helye.
Azáltal jelenvaló.
Elnémulok.)
„Isten”?
Az is: Istenből vett idézet.

(1980. április, egy hónappal Pilinszky János halála előtt)

CÍM NÉLKÜL

Élesdy Magdának

ki szólal – némasággal –
a Teremtő előtti nyugalom kimért
méltóságáról? – gyöngéden-pirosuló
pillanatok ezek – nyugodt
sejtelmeket ringató csipkebokroké: mi is
részesei lehetnének... – de csak ugyanolyan
szótlansággal... – ám *ott*: űrökbe veszünk csak
hol a dolgok értelme folyvást – nem-felelet!... – és újra visszatérünk

tulajdon némaságunkhoz akár a
a legigazabb Igéhez

1983

TÖRŐCSIK MARI

(*Találkozásunk emlékére*)

de hiszen tudom én jól:
mi a tarkó? mi a halánték?
árnyak csupán – a gondolat rejtegetői!
ne tárulkozz fel gyöngédség soha!
már így is – szinte lángolsz bíborban
már így is – mint a szél – rezegsz

arra valók az árnyak – összegyűjtsék
a csillogás amaz ezüstjét
ó bánat (felfoghatatlan)
átmenetei a mosolyba

– s eszembe jut a fűzekkel mennyit gyötrődtem én
hol – mint anyámmal
hol – mint lánygyermekemmel
(ó arcok hullámverése távolbaveszőn
s ott ahol én vagyok – sajogva)

hiszen még azt is jól tudom
hogyan hat által mindezen
járásának
megsebzett
rejtezkedése
(akárha volna
a Nappal
titka)

nem igaz ugye nem igaz (mondogatom magamnak)
a vér – akár egy másik Föld
röptében épít
szárnyalót és verdesőt:
ó-asszony-ó-fa!
szemmel verdesve – és
halántéklüktetéssel

röpülve – senkiért

1981. május 28.

KIFELE A SZAKADÉKBÓL

Szabolcs Istvánnak

balról pedig – koldus-kéz – mely mégis övé – akár egy
kisdéd-evangélium: ó tündöklés – senkiért való:

lét-menti semmiségé! –

s kóbor-közömbös evangéliumként megfog – körülheng – enyelegve
gyermekin – becézve:

szíves szelek legszívesebbje:

fensége embernélküli Örömmek! –

ó kegyesszívűség

1985

ÉS: ESTHAJNALCSILLAG

(Foglalkozás-szünetek)

Tabajdi Csabának

és ősz felé – mind gyakrabban: akár a gyermek
(midőn álomban – mint a fény)
láthatatlan lélek-szárnyal
(mely fénylő árvaság s felnőttég elegye):
nem töprengünk: „mi ez” de mintegy körbefogjuk
kiáltó ragyogással:
„te állsz ott tisztaság”
(oly hosszantartó a gyermekiség)
majd annyi minden – nincs! (mint mindaz ami mi vagyunk)
aztán pedig – értelmünk visszatér
és újra – mindeneknél súlyosabban
(kihullva a
Világnak
viharából)
s álomban minden – mint a fény

1980

Baka István fordításai